

Öbackabrus

September 2022

PLAST OCH NEON
PAPPER OCH STYGN
TRYCKERIET
PROFILER TILLBAKA
HÖSTRECEPT
KLÖVDJUR OCH GNAGARE

INNEHÅLL

- 3 Lättläst: Frågesport
- 4-5 Vad har du gjort i sommar?
- 6-7 Lättläst: Vatten: Dricksvatten, Dagg
- 8 Plast och neon
- 9-11 Glasfåglar Del 3
- 12-13 Lättläst: Finn Fem Fel
- 14-17 Profiler
- 18-19 Papper och stygns nya lokaler
- 20-21 Kommunens tryckeri
- 22 Klövdjur i Alperna
- 23 Gnagare
- 24-27 Utforskning av rymden
- 28-29 Höstrecept
- 30-31 Bibliska städer
- 32-34 Försvarets fältartister
- 35 Facit
- 36 Boendeuppdatering och vit älg

Hör av er om ni har något ni skulle vilja ha med i tidningen eller idéer om vad vi kan skriva om.

Maila oss era idéer på:
dagligverksamhet.Papper-stygn@harnosand.se

Stina

De här har bidragit med material i detta nummer:

Stina Palm

Malin Stenberg

Charlotte Björk

LÄTTLÄST

MER KLURIG FRÅGESPORT FACIT PÅ S. 35

1. Vad är det norska ordet för län?

1. Fylke X. Lääni 2. Len

2. I Sverige finns, förutom huskatt, bara ett kattdjur. Vilket?

1. Lo X. Puma 2. Panter

3. Vad hette den stora hunden i Saltkråkan?

1. Moses X. Lotta 2. Båtsman

4. Vilket nordiskt land kallas ”De tusen sjöarnas land”?

1. Danmark X. Island 2. Finland

5. En schlagerlåt är 3 minuter lång och...

1. Tonartshöjning X. Går i 3/4 takt 2. Är skriven före 1950

6. Mandarin är en dialekt av...

1. Engelska X. Kinesiska 2. Spanska

7. Vilket av dessa länder ligger i världsdelen Oceanien?

1. Nepal X. Colombia 2. Australien

8. I vilken takt går vals?

1. 2-takt X. 3-takt 2. 4-takt

GJORT AV: Stina Palm

VAD HAR DU GJORT I SOMMAR?

Ulrika

TEXT: Stina Palm och Malin Stenberg

FOTO: Malin Stenberg

Jag har varit med IF Rycket på olika utflykter i sommar. Första stället var vid Klubbsjön där vi åt en sallad och njöt av naturen. Nästa mål var Skuleberget där vi tog linbanan till toppen, tittade på den fina utsikten och åt våfflor i toppstugan. Var även på en tur till Rotsidan och vandrade runt i den vackra naturen, hade med egen pastasallad och fika. Har haft en mycket trevlig sommar fylld med äventyr.

Grillplatsen vid Klubbsjön

Anki

Jag har varit på dop i Timrå kyrka med Henke. Det var hans systerdotterdotter som döptes. Vi har också varit på en utflykt till Rotsidan som IF Rycket fixat. Vi åt pastasallad till lunch. Vi hade det trevligt i det vackra vädret.

Charlotte

Jag har varit till Mariehamn, Åland, där jag såg en jättestor lyxbåt. I Mariehamn besökte jag också vackra St: Görans kyrka. I Vaxholm som ligger i Stockholms vackra skärgård besökte jag också en vacker kyrka samt fästningen. Har också kört gokart i Stockholm. Det var skitkul och läskigt!

Vårn grupp vid Rotsidan

FOTO: Charlotte Björk

Stina

Eftersom jag har familjen utspridd blir det varje sommar två veckor hemma hos mamma och pappa i Hälsingland. I år en vecka med födelsedagsfest 75x2 där delar av släkten samlades och en vecka med olika matevenemang. Det var en kväll med tacos och en kväll med kolbullar.

ROTSIDAN – EN PÄRLA I HÖGA KUSTEN

De vindpinade tallarna och granarna ramar vackert in naturreservatet. Kuststräckan är 4 km lång och här har havets krafter slipat de plana, vackra klippställarna av bergarten diabas. Rotsidan som formats av havets krafter blev naturreservat år 1974 och är 116 hektar stort. Rotsidan är främst populärt på sommaren för att på vidsträckt diabashällar sola, ha picknick och för ett svalkande bad i havet. I naturreservatet finns också flera klapperstensfält, de stenarna är runda och har precis som klippställarna slipats av vågornas kraft.

Området från parkeringen är tillgängligt, vilket i detta fall är en öppen parkering. Därifrån finns breda anlagda stigar som sedan övergår till bred träramp. Det avslutas med en stor iordninggjord plats med flera bord och grillplats som har en underbart vacker utsikt över de brunröda klipporna och havet. I området finns också två anpassade dass.

Rotsidan ligger vid kusten i Nordingrå, Kramfors kommun. Åker man från Örnsköldsvik kommer man enklast dit via Ullånger. Om man åker från Härnösand hittar man lättast hit om man svänger av strax efter Höga kustenbron. Från båda håll följer man turistvägen. Vägen dit är väldigt vacker med slingriga vägar och naturskön miljö.

I Rotsidans skogsområde finns en del gammal granskog med några vattensamlingar där det växer bl. a. olika orkidéer. Mellan de brunröda klippställarna kan man t. ex. få se strandtrav, en växt med små vita blommor som i Sverige bara växer vid Ångermanlands vackra kust.

TEXT OCH FOTO: Malin Stenberg

KÄLLA: hogakusten.com och lansstyrelsen.se

KARTPOSITIONER: Stina Palm

Absolut värt ett besök!

LÄTTLÄST

VATTEN

DRICKSVATTEN

Sverige och länderna runt oss är ganska ensamma om att ha drickbart kranvatten. Men vi köper ändå mycket vatten på flaska.

Här i Härnösand brukade vattnet i kranen kunna smaka illa på hösten.

Men med ett nytt filter som renar vattnet lite till blev det bättre, tyckte jag.

Dricksvatten är sötvatten

(sjövattnet) som renas i flera olika steg. Vatten renas också i naturen, till exempel genom att rinna genom grus och sand i marken.

Källvatten är renare än något annat vatten, för det har inte påverkats av miljön.

Det kommer direkt från underjorden.

Dagg

Dagg är små vattendroppar som man kan se på morgonen och kvällen. Frusen dagg kallas frost eller rimfrost.

Varm fuktig luft kyls av och orkar då inte hålla kvar all vattenånga. En del blir till droppar på väggar och bilar.

I gräs och på växter är dagg även vatten från marken.

Det kommer upp genom växten, men luften närmast bladen är redan full av vatten, så det hamnar ovanpå dem.

Vattnet försvinner nästa dag, när luften värms upp och luften närmast bladen torkar.

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia

Plast Plast Plast

Plast är ett samlingsnamn för en stor grupp halvsvetiska eller svetiska material. De flesta uppbyggda av kol och väte.

Idag kan man tillverka många olika typer av plast. Plaster blir även allt enklare att återvinna. Det har gjort att vi inte klarar oss utan.

Plaster delas upp i termo- och härdplaster. Termoplaster (höljen till olika tekniska saker samt rör, lister och isolering till kablar) mjuknar vid smältning och kan formas om.

Härdplaster (båtar och laminat till papper) kan inte smältas ner utan att förstöras, plasten blir hårdare vid tillverkning.

Jämfört med andra material som trä, metall och glas är plast ett ganska ungt material, det slog igenom i mitten av 1900-talet. Sedan dess har användningen i världen ökat med i snitt 9% per år och plast har idag en bred användning inom tillverkningsindustrin.

Ordet plast kommer från grekiskans 'plastikos', formbar eller lämplig för gjutning, eller från 'plastos', formad eller gjuten.

TEXT, PHOTOSHOPDESIGN: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia, Backpacker på Facebook

Butiksskylt från förr

Neon (Ne) är ett icke-metalliskt grundämne, en ädelgas.

Upptäcktes 1898 av Sir William Ramsay och Morris Travers.

Namnet kommer från grekiskans "neos", 'ny'.

Neongas används främst i lysrör för ljusreklam och prydnad. Röret fylls med neon till olika tryck beroende på diameter och elektroder fästs i ändarna.

Vid tändning läggs en spänning på i Sverige upp till 10 000 volt över elektroderna (12 000 med dispens).

Neonet ger röd till orange färg. Görs även med blålysande argongas i filterglas. Andra lysande färger – som kallas neon – görs främst av argon, men även krypton. Eller färgpulver och filterglas.

Kasinostaden Las Vegas i USA har 24 kilometer neonrör.

Om glasblåsandets färg, mönster och olika tekniker

När man färgar glas kan man använda sig av färgat metallpulver som man blandar med det smälta glaset.

För att få färg på glaset kan man använda sig av penslar, färgspruta eller en kökssvamp. Då använder man t. ex. emaljfärg eller naturlig färg.

En lätt färg att arbeta med för ett bra resultat är blå medan röd och gul är svårare. Slutresultatet på färgen och föremålet påverkas av glasmassans kvalitet samt hur den bränns i ugnen.

För att få ett vackert mönster på ett föremål kan man använda t. ex. metallfolie. Dessa tekniker används för att göra mönster:

Blästring/djupblästring: i denna teknik sprutas blästersand med tryckluft på glaset för en matt yta eller urgröpning. Man kan även skapa en 3D-bild med en schablon.

Murrini/millefiori: här smälter man ihop glas i olika färger; det blir sen en mosaikstav som bildar ett mönster när den dras ut.

Mönstret som bildas är t. ex. ett cirkelformat stjärn- eller blommönster.

Gravering: detta är en av de äldsta dekorationsteknikerna och med hjälp av handverktyg eller maskiner kan man göra texter och vackert mönster i glaset.

Slipning: genom att exempelvis slipa fram ett fint mönster där ljuset reflekteras i glasytans olika vinklar. Med denna teknik kan man ändra glasföremålets utseende, funktion och form.

I början av alla tekniker används ett ihåligt stålrör som doppas två gånger i flytande glas och hela tiden måste snurras för att hålla massan kvar på röret. Sedan blåser man i röret och använder olika verktyg för att forma glaset.

Det finns många tekniker inom glasblåsning och det här är några av dem:

Flamework: denna teknik används för att forma glasmassa i en flamma. Tekniken används t. ex. till glasfigurer.

Fusing/slumping: handlar om att smälta samman glasbitar i olika färger. Denna teknik används till att göra allt från smycken till vackra fat.

Gjutning: detta används för att forma glasmassan i någon slags gjutform där formen fyllts med varm glasmassa eller glasbitar. Gjutning är också en benämning på flera olika tekniker.

Det finns mycket bra information och filmer på internet om du vill veta mer!

FINN FEM FEL

FACIT PÅ SIDAN 35

GJORT AV: Charlotte Björk

FRÅN VÄSTERBOTTEN TILL VÄSTERNORRLAND

Namn: Elisabeth Holmqvist
Födelseår: 1963
Bor: Härnösand
Familj: Man och 5 barn som nu är vuxna
Stjärntecken: Våg

Befattning/arbetsuppgifter:
Enhetschef Daglig verksamhet

Arbetsplats: Sitter på Guldsmeden

Mellan vilka år har du arbetat i kommunen? 2020-

Tidigare arbetsplats(er): 27 år på Arbetsförmedlingen

Vad är bra med jobbet? Arbetet är varierande, jag har engagerad personal och möter härliga deltagare i verksamheterna

Vad är mindre bra med jobbet?
Det tar tid att bli "klar" med vissa frågor, som lokalfrågor

TEXT: Stina Palm

FOTO: Malin Stenberg

Favorit-/drömresmål: Vart som helst bara familjen är med

Favoriträtt och -dryck:
Exotisk planka och mineralvatten med någon smak

Fritidsintressen: Sjunga i kör

Senast sedda film: Kommer inte ihåg, långt mellan gångerna i coronatider.

Senast lästa bok: En deckare av Arnaldur Indridason "Det tyska huset"

Bästa tv-programmet:
Nyheterna - i övrigt ser jag lite olika

Vad skulle du göra om du var statsminister för en dag? Träffa folk

Vad är bra med Ångermanland?
Vackert landskap

Vad är mindre bra med Ångermanland?
Långt från mina hemtrakter
Storuman som ligger i Västerbotten.

FOTO: Malin Stenberg

DEN KÖTTG(R)ILLANDE SJUKSKÖTERSKAN

Namn: Gunnar Stam
Födelseår: 1975
Bor: Härnösand
Familj: Ja, fru och tre barn
Stjärntecken: Tror jag är Skytt
(det stämmer, reds. anm.)

Befattning/arbetsuppgifter:
Enhetschef Dagliga verksamheter
(Rosen, KreaTiva, Utsikten,
Café Södra Sundet och Social mötes-
plats)

Arbetsplats: Guldsmeden, granne
med "Karra på Hörnet" (numera
GodisTrollet, reds. anm.)

**Mellan vilka år har du arbetat i
kommunen?** Började arbeta i
Härnösands kommun 2006

Tidigare arbetsplats(er):
Sjuksköterska intensivvård,
sjuksköterska äldreomsorg, enhets-
chef hemtjänst.

Vad är bra med jobbet? Gör min
tredje dag på jobbet idag så för till-
fället är huvudet proppfullt av intryck.
Gillar den positiva andan jag möter!

Vad är mindre bra med jobbet?
Vi får väl se...

Favorit-/drömresmål: Sommarstugan

Favoriträtt och -dryck: Det är svårt
att favorisera mat då jag gillar det
mesta, men en fin köttbit på grillen
aldrig fel. Jag skulle aldrig kunna
leva som vegetarian.

Fritidsintressen: Vänner, fysisk akti-
vititet i olika former, snickra/renovera

Senast sedda film: Manglat serien
Outlander de senaste veckorna.
Känns som att jag är sist på bollen...

Senast lästa bok: Slukhål av Tove
Alsterdal och Niklas Natt och Dags
triologi

Bästa tv-programmet: Oj! Ser väldigt
lite på linjär TV. Under vinterhalvåret
missar jag sällan Timrå IKs matcher.

**Vad skulle du göra om du var stats-
minister för en dag?** Svårt att välja
ut något, för det finns ju en del att ta
tag i. Har väldigt svårt för utanförskap
och diskriminering av olika slag.

Vad är bra med Ångermanland?
Sommaren, närheten till naturen.

**Vad är mindre bra med Ångerman-
land?** Svårt med etableringen av nya
företag och därmed fler arbetstillfällen.
Känns som att vi annars har en positiv
utveckling inom många delar i
kommunen.

FOTO: Malin Stenberg

SAMMA NAMN, SAMMA GRUPPER, NY LOKAL

Sedan april 2022 finns Paper och stygn på bottenplan i f d Com Hem-
huset, lokalen som Tele2 senast hyrt.
Mitt i centrum, närmaste granne
med det blå kommunhuset.

Adressen är Storgatan 30 (det stod
28 i texten på baksidan av Öbacka-
brus mars. Redaktören skrev enligt
besked).

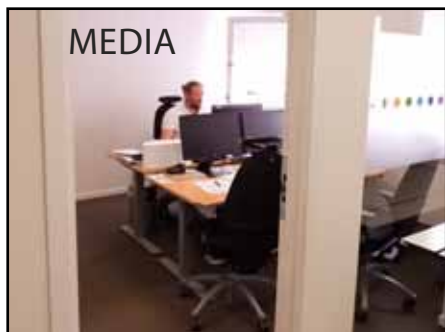
Ansvarig för Media är Martin Feldt,
Förrådet är Samuel Öberg och Eva-
Lotta Färnstrand, Textil & Hantverk
är Catarina Yngvesson.

Så här ser det ut hos oss:

TEXT OCH FOTO: Stina Palm

FOTO: Malin Stenberg

TRYCKERIET

Att nu ha tryckeriet som trycker tidningen som närmaste granne underlättar mycket.

Vi tog med oss filer som skulle tryckas och gjorde ett studiebesök för att se hur det går till.

Patrik Bewitz som tog emot oss är vaktmästare, alltså inte så van att trycka. Så manualen åkte fram.

För oss såg processen i stort ut som när vi skriver ut enstaka exemplar själva.

Från USB-minnet vi lämnar öppnar man filen i Adobe pdf-läsaren och gör samma inställningar som på vår skrivare (storlek, dubbelsidigt, häfte, färg m.m.).

Skillnaden med tryckeriets maskin är att först kommer A4-pappren ut med dubbelsidig utskrift. Sedan åker de vidare till nedre delen av samma maskin där de kommer ut som häften (eller ja, tidningar i vårt fall).

En vikningsmaskin gör skarp vikning i mitten av häftena.

Den vita kanten som blir runt det tryckta klipps bort med den automatiska klippmaskinen. Den har många säkerhetsanordningar, både pedal och knappar.

Tack för att vi fick komma på besök och se hur våra tidningar förvandlas från en fil på datorn till en pappers-tidning!

TEXT: Stina Palm

FOTO: Martin Feldt, Malin Stenberg

Klövdjur som lätt tar sig fram på lodräta bergväggar

Bergsgetter, stengetter och liknande klövdjur i bergstrakter hoppar, klättrar och står lätt på nästan lodräta bergväggar.

Deras viktigaste klättermittels är fötterna, med jättehårda klövar som gör att de kan använda även små ojämnheter i en bergvägg som stöd.

Dessutom har djuren varken svindel eller höjdrädsla och ovanligt bra balans.

De har ganska korta och kompakta kroppar som gör att de lättare kan vända sig på smala klippavsatser.

Men de kan också snubbla. Ibland tappar de fötterna och faller. Undersökningar visade att flera vuxna djur hade läkta benbrott, som tyder på tidigare, icke-dödliga fall.

Vissa har så små klövar att alla fyra benen får plats inom fem kvadratcentimeter.

Klövarna kan spreta ut åt sidorna och därmed öka den yta som når underlaget. Kanterna är smala och hårda så att djuret kan kila in dem i små sprickor och stå på små utskott.

Fotsulan i mitten av klöven är mjuk och flexibel. Det gör klöven halksäker.

Stenbock

Bergsget

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Wikipedia, Youtube, TV-serien om Heidi, illvet.se

Gnagare

Alpmurmeldjur

Efter tyska Alpenmurmeltier.
63-73 centimeter lång, svansen 13-16 centimeter. Väger 5,5-7,5 kilo på hösten. Efter den 6-9 månader långa vinterdvalan 2,8-3,3 kilo. Hanarna väger lite mer än honorna. Tärna har klor, utom på framfötternas tummar, de har naglar. Tänderna är vita till orangegula.

Lever på alpängar och -gräsmarker, ofta på branta och klippiga sluttningar, på 1 200-3 000 meters höjd i Alperna. Boet är underjordiskt men stort, i torr jord eller klippterräng. 15-20 st. lever tillsammans. Blir 15-18 år.

De vilar ofta, liggande på magen på stenar för att svalka sig. Snabba på korta sträckor. Sätter sig ofta och spanar. Varningslätet låter som en skällande fågel, det vanliga som en gnyende hund.

Växtätare. De är snälla mot varandra men kan vara aggressiva mot andra. Har man tur och är tyst och lugn kan de komma fram och äta frukt, grönsaker och nötter ur handen.

Bäver

Den europeiska bävern (Castor fiber), kan i vilt tillstånd bli 30 år gammal. 50 år i fångenskap (på zoo).

Längd 6-8 decimeter + svans cirka 3 decimeter lång och cirka 1 decimeter bred. Vikt cirka 18 kilo.

Pälsen har en tät underull och långa täckhår. Framtassarna är ganska små med klor. Djuret är väl anpassat till ett liv under vatten.

Den ser dåligt, bäst på natten. Troligen var den från början dagaktiv, men att jakt har gjort det säkrare på natten.

Bävern hör bra, trots sina små öron, och de ljudkommunicerar med varandra. Känner smaker och har bra luktsinne. Äter delar från träd och buskar, även vattenväxter.

Bäverns cirka 3,5 centimeter långa, grova morrhår fungerar som känsel-spröt och hjälper den bl. a. att ta sig fram i mörkret. Bakfötterna har känsliga nerver som känner vibrationer i marken.

Tänderna slutar aldrig växa, de måste gnagas ner. Men mer om det en annan gång.

Rymden del 2: Maskiner och

En rymdfarare är en människa som färdas i rymden utanför jordens atmosfär. De är genom bemannade rymdfärdsprogram utbildade till att befälhava, flyga eller vara besättningsmedlemmar på rymdfarkoster.

Trots att de har samma yrke bestämmer varje land vad deras rymdfarare ska kallas.

Astronaut är den engelska titeln. "Astro" är stjärna på grekiska och "naut" är seglare. *Kosmonaut* är den sovjetiska/ryska benämningen. Kosmos betyder rymden på ryska, naut betyder seglare. *Taikonaut* är den västerländska översättningen av det kinesiska ordet. *Spationaute* är en fransk/europeisk rymdfarare, spatio betyder plats på franska.

Fram till 2003 utbildades rymdfarare bara av stater, i militären eller genom civila rymdorganisationer. Arbetet i rymden är bl. a. forskning och tekniskt underhåll av utrustning.

Under 2000-talet har de flesta bemannade rymdfärder gått till den Internationella rymdstationen (International Space Station, ISS).

Rymdkapplöpningen

Månen är den enda himlakroppen som människor har landat på. Rymdkapplöpningen (engelska: Space Race) var en informell kapploppning mellan USA och Sovjetunionen som pågick 1957-1975.

Det första däggdjuret, hunden Lajka, sköts upp 1957 i Sputnik 2. Hon dog snart efter att ha drabbats av stress och värmeslag. Dåtidens teknologi var inte tillräcklig för att rädda henne.

Jurij Gagarin blev den första överlevande människan i rymden då han gick i omloppsbanan i Sovjets Vostok 1 den 12 april 1961 (12 april är numera rysk helgdag).

Amerikanen Alan Shepard blev den andra människan i rymden, men den första astronauten den 5 maj 1961.

Sovjetiskan Valentina Teresjkova blev första kvinnan i rymden, på Vostok 6 den 16 juni 1963.

levande varelser på uppdrag

Den 12 oktober 1964 skedde det första uppdraget där kosmonauterna inte hade på sig rymddräkter.

Aleksej Leonov i Voskhod 2-expeditionen blev den första människan att göra en rymdpromenad den 18 mars 1965. Uppdraget var nära att bli en katastrof.

Månlandningen

Den 21 juli 1969 blev USAs Neil Armstrong och Edwin "Buzz" Aldrin (med farmor och farfar från Småland) först att landstiga på månen.

Citatet "Örnen har landat" (original: "The Eagle has landed") i filmen "Jönssonligan får guldfeber" (1984) är från då.

TEXT OCH DESIGN: Stina Palm

Sommartid fanns inte 1969.

Uppskjutning: **16 juli 1969 14:32** svensk tid.

Avskjutningsplats:
Kennedy Space
Center, Florida, USA.

Tid i omloppsbanan
kring månen, 20 juli:
59 timmar 30 minuter
25,79 sekunder.

Landning på månen:
20 juli 1969, 21:17:40
svensk tid.

Resan tog 4 dagar,
6 timmar, 45 minuter.

21 juli:

03.39: Dörren till landaren öppnas,
tre timmar tidigare än beräknat.

03.50: Armstrong kommer ut genom
luckan och ska klättra ner de 9 stegen
till månen.

03.56: Armstrong står på månen.
Han säger: "That's one small step for
a man, one giant leap for mankind"
(ungefär "Det är ett litet steg för en
människa, ett jättekälv för mänsklig-
heten").

04.14: Aldrin står nu också på månen.

04.40: USAs flagga hissas på månen.
Ett samtal mellan president Nixon
och astronauterna äger rum.
Månbesöket förlängs.

De samlade ihop 21,5 kg månföremål
samt gjorde vetenskapliga experiment
innan de återvände till månlandaren.

05.56: Aldrin klättrar upp i landaren.
06.10: Armstrong börjar klättra.
18.54: Återfärden till jorden påbörjas.
Landning: **24 juli 17.50.35** svensk tid.

Hela resan tog 8 dagar, 3 timmar,
18 minuter och 35 sekunder.

20% av världens befolkning följde
landstigningen på TV.

Sovjets rymdstation Mir sköts upp
19 februari 1986. Stationen var den
första att vara bemannad under en
längre tid, i 4 592 dagar (12,5 år).
Till augusti 1998. 23 mars 2001
brann Mir upp då den enligt planen
återvände in i atmosfären efter cirka
86 330 varv runt jorden. Rester slog
ner i Stilla havet öster om Nya
Zeeland.

Andra framgångar

Kinesen Yang Liwei var den första
taikonauten i rymden 2003.

Uppdrag till andra planeter

Sovjet sände utrustning för doku-
mentation till Venus och Mars 1960.
Den första rymdsonden att flyga
förbi Venus var USAs Mariner 2,
14 december 1962. Den sände
tillbaka data om planetens höga
yttemperatur och lufttäthet.

Sovjetiska Venera 7, uppskjuten
1971, blev den första rymdsonden att
landa på Venus. Venera 9 sände till-
baka de första bilderna därifrån och
därmed från en annan planets yta.
1974 sköt USA upp Mariner 10,
som passerade Venus, som första och
hittills enda rymdsonden på väg mot
Merkurius.

Mariner 4, uppskjuten 1964 av USA,
blev den första rymdsonden att flyga
förbi Mars. Den första att landa där
blev sovjetiska Mars 3, den fungerade
bara i 20 sekunder och kunde därför
bara sända hem lite data. 1976 blev
USAs Vikingprogram de första att
sända bilder från Mars yta.
USA skickade även upp Pioneer 10
som flög förbi Jupiter 1973.
Pioneer 11 flög förbi Saturnus 1979
och Voyager 2 gjorde de första,
och hittills enda, flygningarna förbi
Uranus och Neptunus. Till Neptunus
tog resan 12 år.

Christer Fuglesang

Född 18 mars 1957 (samma år som
rymdkapplöpningen började och
samma datun, men inte år, som första
rymdpromenaden). Norsk far.

Fuglesang är astronaut och kosmonaut, har alltså både amerikansk och rysk utbildning.

9 december 2006 klockan 20.47 lokal tid (10 december 02.47 svensk tid) blev Fuglesang förste svensk i rymden.

Rymdfarkosten Discovery (bilden på förra sidan) sköts upp från Kennedy Space Center i Florida, USA, lika som Aldrins gäng 1969. 6 minuter senare var farkosten uppe i 27 000 kilometer i timmen. Strax hade den lagt sig i omloppsbana runt jorden, så Fuglesang för första gången var tyngdlös i rymden.

11 december gjorde han sin första rymdpromenad. De flesta astronauter under 2000-talet har hjälpt till att bygga upp ISS. Men gjorde även experiment. Data skickas hem och dokumenteras. Efter 12 dygn landade Discovery åter på Kennedy Space Center i Florida 22 december 2006.

29 augusti 2009 åkte Fuglesang igen med Discovery. Vid sin 4:e rymdpromenad blev han historisk igen, innan hade bara amerikaner och ryssar gjort fler än 3. Totalt 5 gjorde Fuglesang, total tid 31 timmar och 54 minuter. 26 dygn och 17 timmar var han i rymden.

En asteroid namngavs efter honom.

Åren emellan och efter föreläste Christer Fuglesang om arbetet och livet i rymden.

Svensk-amerikanska Nasastronauten Jessica Meir påbörjade sin första rymdfärd den 25 september 2019.

ISS = International Space Station,

Internationella rymdstationen, svävar i omloppsbana runt jorden 35-40 mil upp i rymden. Den ägs och drivs av NASA (North American Space Association = Nordamerikanska rymdföreningen), ESA = European Space Association (Europeiska rymdföreningen) samt flera länder.

När ISS väl monterats ihop, vilket de flesta astronauterna ägnat 2000-talets rymdresor åt, forskar man bl. a. i hur kroppen fungerar i tyngdlöshet. Efter landning görs nya kontroller av kroppen för att t. ex. lära sig om benskörhet och lungfunktion, för att förbättra vår sjukvård.

Resan till ISS tar 2 dagar, hemresan bara 3,5 timme. Farkosten är mycket lättare då och jordens dragningskraft hjälper till.

När astronauterna landar är de svaga och kan t. ex. inte gå utan blir burna ut ur rymdkapseln - vilket är lätt för de har tappat både muskler och fett.

Malins höstiga

Ingredienser:

375 g Stekfläsk eller
liknande vikt i bacon

2-3 vitlöksklyftor

1 gul lök, mellanstor

Ca 150 g champinjoner
eller kantareller

Ev. 1 st liten burk avrunnen
majs och/eller 1-2 nävar
haricots vertsbönor

5 dl Matlagingsgrädde

Ev. lite Maizena såsredning

Krydda med salt, svartpeppar
och timjan

Pasta (valfri)

pastasås

TEXT OCH FOTO:
Malin Stenberg

Gör så här:

- 1) Skär fläsket i bitar, skala och hacka löken. Rensa, rengör och dela svampen i önskad storlek.
- 2) Gör i ordning en stor kastrull och koka pastan enligt förpackningen.
- 3) Vrid upp värmen på spisen och lägg lite fett i stekpannan, men tänk på att fläsket är fett.
- 4) Stek fläsket, löken och svampen tillsammans tills löken fått lite färg.
- 5) Pressa sedan i de skalade vitlöksklyftorna.
- 6) Häll på grädden och krydda.
- 7) Låt blandningen sjuda ca 5 minuter.
- 8) Om du vill ha tjockare sås efter punkt 7), strö i såsredning, rör om och låt såsen sjuda tills den tjocknat.
- 9) För lite matigare sås, lägg i majs och/eller haricots vertsbönor.

Servera och njut!

Bibliska städer i modern tid

TEXT OCH KARTMARKERINGAR: Stina Palm

KÄLLA: expressen.se, odla.nu, Wikipedia, so-rummet.se, Youtube, Bibeln

Idag är städerna som vi känner igen från Bibeln moderna storstäder, med teknologiska utbildningar och så. En hel del har hänt på 2022 år.

Jerusalem har en historia som går tillbaka till omkring 4000 f.Kr. Det är den heligaste staden inom judendomen och kristendomen. Israels huvudstad sedan 1949.

Trots att Gamla Staden bara är 0,9 km² rymmer den många religiöst viktiga platser, bl. a. Tempelberget och Via Dolorosa.

Uppståndelsekyrkan där det som traditionen sedan 300-talet utpekar som Golgata och Jesu grav finns. Oljeberget, nedanför vars sluttning Getsemane trädgård ligger med bl. a. olivträd som mycket väl kan vara över 2000 år gamla. Högre upp på berget finns bl. a. Fader Vårkyrkan, på en plats där Jesus ska ha övernattat i en grotta. På sydsidan av berget finns Betania. På västsluttningen av Oljeberget finns en stor begravningsplats.

1981 blev Gamla staden och dess murar världsarv.

Nasaret i Galileen i Israel är enligt Bibeln Jesus hemstad.

Började bli en viktig vallfärdsort för kristna under 300-talet. Bebyggd redan under Antiken (ca 800 f. Kr.-ca 500 e. Kr.).

Det är oklart om någon bodde där vid Jesu födelse. I Gamla Testamentet i Bibeln, om tiden innan, finns inte Nasaret med.

Arkeologer som grävt i det moderna Nasaret bekräftar att byn nog aldrig skulle ha blivit omnämnd om det inte varit för de som blev Jesu lärjungar (som bodde i Galiléen, nära Nasaret).

Nasaret är nu en medelstor stad i norra Israel, vid ett berg, där de flesta av de 77 445 (2019) invånarna är palestinier. Bara cirka 30% är kristna. Men många besöker platsen som utpekas som Josefs och Marias hem. Där finns nu en stor kyrka. Nära den finns Gabriels källa, där Maria sägs ha hämtat vatten efter bebådelsen (när ängeln Gabriel berättade att hon var gravid). Överbyggd med ett litet kapell.

Västbanken, kallat så sedan 1948 på bl. a. svenska och engelska (West bank), ligger på Jordanflodens västra strand. Det är de israeliska regionerna som lokalt heter Judéen (i söder) och Samarien (i norr). Det är en historisk koppling till Israels folk.

Palestina består av Västbanken och Gazaremsan. På Jesus tid var Judéen och Galiléen provinsen Iudaea i Israel-Palestina.

Betlehem finns det två i området. Dels det man brukar mena, i Judéen (numera på Västbanken), idag med 25 266 invånare och ett mindre känt i Galiléen nära Nasaret.

Betlehem anges i Bibeln som "Davids stad" (Lukas 2:4). David var kung i Israel runt år 500-400 f.Kr. och Betlehem brukar anses vara där föddes. I Matteus- och Lukas-evangelierna anges det även som Jesu födelsestad.

Flera forskare tror inte att Jesus föddes i Betlehem i Judeen där Födelsekyrkan idag finns. Där var det knappt ens bebott längre då.

Arkeologer har hittat bevis för det var i byn Betlehem cirka 12 mil norrut, i södra Galileen – mycket närmare Nasaret som Josef och Maria kom från, hon höggravid på en åsna. Det var då en blomstrand stad, en naturlig plats för skattskrivning.

Jeriko anges av flera källor som världens äldsta stad.

Ruinkullen som man anser vara det antika Jeriko har grävts ut av arkeologer sedan 1800-talet.

Platsen befolkades först under jakt-säsongs. Människor utifrån med kunskaper om stenarbete byggde sedan en befäst stad med murar. De kom troligen norrifrån, där äldre stenkulturer hittats.

I Lukas 19:1-10 står om tullindrivaren Sackaios som tog alldeles för mycket tull (betalt för att släppa in folk genom stadsporten), men lovade Jesus som kom på besök att han skulle betala igen allt och mer därtill.

Numera har Jeriko cirka 20 000 invånare och ligger 260 meter under havsytan. Jordbävningar har sänkt Jordandalen som staden ligger i södra änden av. Sedan 4 februari 2012 är fornlämningsområdet efter gamla Jeriko världsarv.

Svenska Försvaret

TEXT: Stina Palm

KÄLLA: Youtube, forsvarsutbildarna.se, Facebook, svt.se, seaflowermusic.se, forsvarsmakten.se, msb.se

Försvarets fältartister

En fältartist är en av svenska staten kontraktanställd professionell underhållare med uppgift att bedriva personalvård för våra svenska soldater och sjömän både nationellt och internationellt. I fält, på kaserngårdar och i insatsområden.

En svensk fältartist ingår i Föreningen Försvarets fältartister (bildad 1953 som Försvarets fältartistkår, från 1956 Försvarets Fältartistförening) med 700 medlemmar varav hälften är aktiva. Då får man möjlighet att utbilda sig på någon av de kurser som genomförs varje år av Forsvarsutbildarna i samarbete med föreningen. Man ställer sig därmed till förfogande att på frivillig väg kunna bli krigsplacerad som fältartist i Sverige.

För att bli fältartist

Den som inte är vapenvägrare men är professionell underhållare (sångare, instrumentalister, trollkarlar, komiker) eller tekniker och svensk medborgare samt godkänd vid säkerhetsprövning kan bli fältartist. Man ska dessutom fungera väl i grupp och ha hög social kompetens samt vara öppen och ha bred repertoar. Man kan bara bli fältartist via minst två verksamma.

Utbildning

Under en veckas teoretiska och praktiska moment utbildas man till att fungera i militärt arbete, i sjukvård samt i att möta media. Men även i Försvarsmaktens värdegrund, i hur fältartisterna arbetar samt förbundets historik. Varje kurs kräver att man gått föregående.

Fältartist 1 – Grundkurs:
Gör dig redo för nationell insats.

Fältartist 2 – Fördjupningskurs:
Gör dig redo för internationell insats.

Fältartist 3 – Repetitionskurs:

Regissörskurs:
Bara för aktuella fältregissörer.
De utses av fältartisternas styrelse.
Kursen ges efter behov.

Alla fältartister är löjtnanter, utom fältregissörerna som är kaptener eller högre.

Insatsländer

Afghanistan, Bosnien, Cypern, Djibouti, Egypten, Korea, Kosovo, Libanon, Liberia, Makedonien, Mali, Sicilien, Somalia, Tchad, Thailand, Ungern.

Inte bara underhållare

Personalvården innebär förutom att underhålla även att sprida ut sig vid lunchen och prata med och lyssna på soldaterna och sjömännen.

Fältartisterna är världsunika och ibland, om de har möjlighet, underhåller de även andra länders soldater.

Kända och halvkända fältartister genom åren

Thomas "Orup" Eriksson, Magnus och Henrik Rongedal, komikern Kristoffer Appelquist, kapellmästaren Stefan Brunzell, komikern Ann Westin, mellolåtskrivaren Henrik Sethsson, mellokörsångerskan Andrea "Dea" Norberg, Lars-Åke "Babsan" Wilhelmsson, kapellmästare/dirigent/klaviatur Curt-Eric Holmquist, trummisen Egil Johansen, Triple & Touch (Lasse Kronér, Ken Wennerholm, Göran Rudbo), dansbandssångerskan Towe Jaarne, Erik "Jerry Williams" Fernström, låtskrivaren/sångerskan Monica Forsberg, Louise Hoffsten, visdiktaren Olle Adolphson, Sylvia Vrethammar, Peter Lundblad, Mia Nilö (fd Löfgren ordförande till i år, Fame Factory S2), Linda Sundblad, vinnare Popstars 2002 Johannes Kotschy.

Sångerskan Titti Sjöblom är aktiv fältartist sedan 1971. Hon var ordförande 1991-2006. Sedan 1992 major (graden över kapten).

Mello = Melodifestivalen

Försvarets underhållningsdetalj anländer till FN-styrkorna i Kongo 1962.

Fältuniform 90 (personen på bilden är soldat, inte fältartist)

Detta märke har fältartisterna på axlarna på sin uniform.

Fältartist, javisst!

Nina Söderquist (framsidan) är fältartist sedan 2006. Hon har under ett 20-tal insatser underhållit soldater i bl. a. Liberia (hennes första insats), Mali, Somalia, Djibouti, Afghanistan, Ungern och Kosovo.

Det är främst svenska soldater man underhåller. Men ibland finns även andra nationaliteter i publiken och/eller familjer som bor där.

Nationella uppdrag

Uppdrag i Sverige kan t. ex. vara på militära högtidsdagar. Som Veteran dagen (veteran: f d anställd i Försvarsmakten och gjort internationella eller nationella insatser, med eller utan vapen) den 29 maj varje år och Totalförsvardagen (Totalförsvaret: militärt och civilt försvar – alla viktiga samhällsfunktioner – tillsammans) i juni i år.

Utbildning

Fältartisternas årliga utbildningar bedrivs i Höllviken nordväst om Trelleborg i Skåne och Ånn utanför Åre i Jämtland.

Scenkläderna

Numera är det inte så glamoröst. Scenkläderna är Försvarsmaktens uniform, lika som soldaterna har. På vissa uppdrag har man Ökenuniform (beige toner), på övriga Fältuniform 90. På FN-uppdrag bär man ljusblå basker, på övriga mörkblå.

Grad

Nina är sångerska och har graden kapten/fältregissör.

Repertoar

Vad som framförs bestäms tillsammans, ofta på kort tid, och det är olika beroende på uppdrag. Alla låtar och skämt passar inte på fältartistuppdrag, man måste hålla sig till Fältartisternas värdegrund. På en del uppdrag ska vissa låtar vara med.

Men repertoaren beror förstås även på vilka som är med just den gången.

Soldaterna jobbar hårt och ofta under 3-12 månader eller längre i tuff miljö, ofta borta från familjerna. En veckas besök av Fältartisterna är uppskattat.

Citat

”Jag är Fältartist och en del av vår Svenska Försvarsmakt. Jag är inte spjutspetsen man skickar ut i strid utan min roll är att personalvårda och underhålla våra modiga soldater ute i världen. Att ge dom ett andrum och fortsatt energi som tack för att dom varje dag riskerar sina liv för att hålla oss trygga. Det är nåt jag är väldigt stolt över!” (Facebook)

”Det kan vara allt ifrån små spelningar på ett lastbilsflak, i ett rum som fungerar som kapell, mitt ute på en grusplan till en stor uppbyggd scen med 2000 man framför.”

”Den bästa utbildning jag fått både fysiskt och psykiskt är där” (Instagram)

FACIT

FINN FEM FEL

STINAS FRÅGESPORT 2

1. 1 (Fylke). Läni är finskt län	5. 1 (Tonartshöjning)
2. 1 (Lo)	6. X (Kinesiska)
3. 2 (Båtsman). Moses är Tjorvens säl,
Lotta är lammet i Bullerbyn	7. 2 (Australien)
4. 2 (Finland)	8. X (3-takt)

Stängning av boenden i kvarteret Vågmannen

Boendet på Pumpbacksgatan 3A stängde 31 januari.
Boendet på Pumpbacksgatan 3B stängde 1 juli,
Individstöd B blir kvar där.

Av Sveriges 300.000 älgar, är cirka 100 (3,3%) vita. En stor missuppfattning är att den vita älgen är albino. Albinism är ett medfött tillstånd som leder till förlust av pigment och resulterar även i ljusa eller rosa-röda ögon. Detta är inte vad som gäller för våra vita älgar. Vitheten beror istället på ett fenomen som kallas leucism och innebär att älgen kan producera ämnet melanin, men inte lagra det. Leucism är ärftlig och även bruna älgar kan bära på genen. Det betyder att en vit älgko kan ha bruna kalvar och en brun älgko kan ha vita kalvar. För att få en vit älgkalv måste båda föräldrar bära på genen, men de kan båda vara bruna. Dessa finns främst i västra och norra Värmland.

Just den här älgen är inte svensk, så den kan skilja i utseende och storlek.

